На Чорному морі є острів суворий, німий, червоная скеля на буйнім зеленім роздоллі одна піднімається вгору червоним шпилем. Не купчаться білії хати по ній, і лист кучерявий її не вкриває, одна тільки стежка зелена збігає по ній: то течійка води весняної прорила червоную глину і вся обросла оксамитом-травою, а далі все мертво, все глухо... Та ніби не все: отамо, на самому розі, над морем, де вічно лютує сивий бурун, на самім тім розі горить по ночах якийсь вогник, удень же чайки сіренькі в'ються, кигичуть над морем. Що то за скеля, і що то за вогник, і за що так люблять чайки ту суворую скелю?

Давно колись, кажуть, на острів той дикий прибув чоловік з невідомих країв. Десь доля лихая вганяла за ним по всім світі, що він не знайшов ніде інде притулку. Маленьке дитятко та вбогії вжитки виніс з човна, заліз у печеру і став собі жити. Як жив, чим живився він іспершу, – про те невідомо нікому. Згодом дізналися люди, яка була щира душа у того чоловіка: щоночі вогнище велике він розкладав, щоб далеко палало-значило, щоб ті кораблі та суденця, що бігли по хвилях зелених, минали безпечно суворе каміння та банки лихі, потаємні, коли ж розбивалося судно, він сам на маленькому човні сміливо кидавсь у море нещасних пливців рятувати. І вдячнії люди охоче давали йому великі дари – і гроші, й скарби, що возили на тих кораблях; нічого не брав чужоземець, лиш трошки харчів на прожиток, та дрова, та смолу, щоб ними вогнище живити. І скоро дізналися всі про діда чудного, прозвали його "морським буслом", дізнали й про його дитину, котру, мов русалку, хвилі морські колихали-пестили, котру й каміння німе, і ревуча буря жаліли-втішали. І виросла дивно хороша дочка у старого: біла, мов піна морська, як кушір, кучерявії коси вкривали її по коліна, а очі блакитні світились, як море у ранішній час, а зуби блищали, мов перла з-під вуст коралових. Нічого вона не боялась: ні бурі, ні грому, ні грізної хвилі, бо море було їй як рідне. І сміливо дівчина кидалась з батьком укупі, як часом траплялось когось рятувати, і тільки до кого торкнеться вона, – того не займає розлючене море.

От раз, накупавшись уволю, дівчина тихо заснула на теплім пісочку (а море тоді щось мовчало-дрімало); і спить вона й чує, – щось-то шепоче; а то між каміння забралося троє: птиця-бабич горбоноса, свинка морська та рибонька-золоті пера. Рибонька й каже:

– Винесу я з глибині перлів, коралів, ясних самоцвітів за те, що вона рятувала мене: лежала я, бідна, на банці – хвилі сердиті закинули дуже далеко, пекло мене сонце, посмажило зябра, крутивсь надо мною мартин білоперий та хижий, і з ним моя смерть наближалась. Ся ж добра дитина взяла мене в руки, всміхнулась привітно і тихо пустила у море, – й я знов ожила.

– Я її вивчу так плавать, пірнати, водити веселих танків, таких їй чудових казок розкажу, – промовила свинка морська, – за те, що вона, моя добра, годує мене, ділиться щиро зо мною харчами, не раз би вже й здохла, якби не вона.

– А я їй,– озвалась задумана птиця-бабич, – я їй скажу новину, та таку, якої ніхто ще не знає. Була я за морем далеко і чула: прибудуть сюди кораблі та галери, на тих кораблях та галерах люди чудні: завзяті, чубаті (їх звуть козаками), нікого вони не бояться і мореві навіть старому дари не дарують, як інші купці-мореплавці, лиш веслами часто січуть-зневажають. І море сердите поклало свій гнів на чубатих, і доля лиха присудила усіх потопити, побити і скарб їх віддати камінням та банкам, та всім нам, морським челядинцям. Великої тайни ніхто ще не знає, лиш їй, милосердній, повинна я все розказати за те, що вона і мене зрятувала: злочинець якийсь перебив мені стрілкою крила, і я помирала на хвилях зелених: ся ж дівчина мила впіймала мене, замовила кров і якогось там зілля приклала та все годувала-гляділа, аж поки загоїлись крила. За те розкажу їй сю тайну велику...

– Мовчи! – зашуміли, прокинувшись, хвилі, – мовчи, не твоє-бо то діло: не сміє ніхто дізнатись про волю великого моря, не сміє ніхто сперечатися з грізним!

Кинулись хвилі до скелі-каміння, сердито бурчать поміж ними. Злякана свинка і рибка пірнули на дно, а птиця-бабич ізнялась, полетіла. Та пізно прокинулись хвилі: дівчина вчула, скочила раптом і кличе: "Вернися, птице-бабичу, вернися, усе розкажи до ладу, не треба ні перлів мені, ні коралів, ані казок чарівних, ні таночків, краще мені розкажи до ладу, щоб я знала, звідки чубатих отих виглядати, як безталанних з біди визволяти".

А море лютує, а море реве: "Мовчи, не питайся, дурненька дитино! Корись, не змагайся ти з морем,– тяжко-бо море карає!"

А дівчина дума: "Байдуже! Ревіть собі, хвилі зелені, чорнійте од злості, казіться! А я не оддам на поталу людей тих відважних, я вирву із пельки у хижого моря своїх безталанних братів! Лиш батькові й слова не писну, бо він вже старенький, незмога йому вже боротись, а буде велика негода, я бачу". І день догорів, і сонце пірнуло у море. Настала великая тиша. Лиш в темряві чути, як дід бубонить та збирається варту нічну одбувати. Дочка попрощалася з батьком, лягла у печері, А тільки старий заходився з вогнищем, вона зараз в човник стрибнула, усе зготувала, назброілась – бурі чекає. Ще море спокійне, а там щось далеко гуде: то спільничка моря – хмара грозова – йде, і моргає страшними очима, і темними крилами віє на дрібнії зорі, і гаснуть ті зорі од жаху. Ось вітер, її посланець, налетів, засвистав, хоче вогнище згасити. Та дід догадався, підкинув смоли, – розгорілось вогнище ще дужче. І вітер назад, засоромившись, плинув, і стало все тихо... Знову і ближче ревнула грозовая хмара, і цілая зграя хижих вітрів закрутилась, завила, штовхнула під боки соннії хвилі. Хвилі безладно метнулись до скелі – скеля шпурнула на їх камінням, – хижо вони проковтнули гостинці і кинулись знову до скелі. А хмара находить, і грім гуркотить, і блискавка хижо ламає, вітрила дере, купає у хвилях солоних. Та борються з морем відважні гребці, не подаються чубаті! І ось надігнало їх море, ось розгойдало страшенно і кинуло просто до скелі – і скеля завила, як хижа звірюка, побачивши ласую здобич! І око не вспіло зморгнути – вщент всі галери побиті! Дівчина страху не знає, дівчина плава, керує човном, вихоплює сміливо втопників з моря і жваво на

берег безпечний виносить. Вже їх чимало на березі стало, – ще більше їх гине у морі. А дівчина втоми не знає, дівчина й слухать не хоче; що море їй грізно гукає: "Гей, одступись, не змагайся зо мною! Здобич моя – не оддам я даремне!

Геть, одступись, необачна! Доля страшна покарає тебе, – одступись-бо!"

Байдуже – дівка не слуха! Кинулась хвиля страшенна, утлого човника міцно вхопила, кинула геть аж за банку, розбила, неначе лушпайку. Дівчина плаче; плаче вона не од болю, плаче вона не од страху, не за човном вона плаче; жаль їй великий, що нічим вже їй рятувати безщасних: "Ні! Таки спробую ще раз!" Миттю одежу зірвала з себе і кинулась просто у море. Не зглянулось гнівнеє море: хижо коханку свою проглинуло. Та зглянулась праведна доля: смерті собі не знайшла жалібниця відважна: чайкою сірою з моря спурхнула і з гірким плачем полетіла над морем... А дід і не знав, що дочка поробляє, та ті козаки, що вона зрятувала, сказали йому. З горя, з розпуки, дід як розводив вогнище, так в його і кинувся просто. Згибли і дід, і дочка, та згибли не зовсім: щоночі вогник на скелі блукає, а сірі чайки без ліку розплодились на скелі, літають над морем та плачуть-кигичуть, лиш тільки зачують хижую бурю, звіщають пливців-мореходців та свідчать про давню давнину, про славну дівчину-чайку.

Банка – мілке місце.